

150 години метеорологични измервания в България 120 години Българска метеорологична служба

Началото на метеорологични наблюдения в България

1860 г. – Първите метеорологични наблюдения от нов тип по нашите земи, за които има запазени материали, са започнати в Австрийското консулство в гр. Русе, където по поръчка на Австрийския метеорологичен институт във Виена, е инсталирана метеорологична станция за обслужване на корабоплаването по р. Дунав. Това е началото на инструменталните метеорологични наблюдения. Ако се вземат предвид и безинструменталните метеонаблюдения, дневникът на Неофит Рилски вероятно е първият писмен паметник у нас, в който системно, ежедневно и старателно е регистриран характерът на времето.

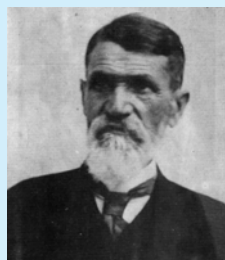
1870 г. – Започнати са хидрологични наблюдения в България, като първата станция е открита на р. Дунав близо до гр. Русе.

1880 г. – Открита е втора метеорологична станция – също в Австрийското консулство, но в гр. София, като уредите и упътванията са получени от Виена. Регулярни наблюдения се водят от септември 1880 г. От началото на 1887 г. данните се телеграфират редовно във Виена, а важните метеорологични явления са съобщавани и печатани в Немското метеорологично списание.

През 1881 г. министърът на народното просвещение Константин Иречек разпорежда доставката на уреди и апаратура за пет метеорологични станции в комплект с всички инструкции за инсталиране и водене на наблюдения. **Регулярните метеорологични наблюдения в България започват от 1 февруари 1887 г.** с откриването на метеорологичната станция на пл. "Васил Левски" в София. Тя е основана от тогавашния учител по физика в Първа софийска мъжка гимназия, а по-късно професор по астрономия в Софийския университет, **Марин Бъчваров.**

Данните от измерванията в метеорологичната станция на пл. "Васил Левски" са публикувани в Периодическото списание. Въз основа на тях за първи път се описва климатът на София, представен в специално издание през 1938 г.

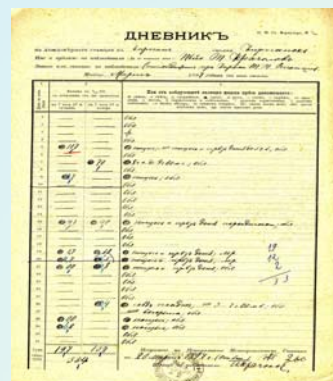
20.02.1890 г. – С предписание на Министерството на народното просвещение Спас Вацов е назначен за завеждащ първата наша метеорологична станция в София, която започва да се нарича Централна метеорологична станция (ЦМС). Назначението било със задължение „за уреждане и управление на всички други станции“ – съществуващи и новооткриващи се в страната.

Спас Вацов бил бележит за времето си учен, преподавател и обществен деец; академик, (действителен) член на БАН от 1884 г. Показателен е фактът, че през следващата 1891 г., за пръв път български представител – завеждащият ЦМС в София С. Вацов, бил поканен да участва в Конференцията на директорите на метеорологичните институти в Мюнхен.

С Княжески устав от 1 януари 1894 г. е създадена Дирекция на метеорологията към Министерството на просвещението с директор С. Вацов, със задължение да организира наблюдения, да събира и публикува данните от тях. В началото на същата година дирекцията имала вече 15 второкласни, 8 третокласни, т.е. общо 24 метеорологични и 60 дъждомерни станции. Издаването на специализирани бюлетени започва през 1898 г., когато на Дирекцията се възлага да редактира и издава „Месечен земеделско-метеорологичен бюлетин“. Той излиза от 1899 г. и се печата в Държавен вестник отделно от бюлетина за времето. С. Вацов управлявал Дирекция на метеорологията 38 години – от основаването ѝ до края на живота си, 1.02.1928 г.

Задачите и на двете институции – ЦМС и Дирекция на метеорологията, са присъщи на национална метеорологична служба. Посочените исторически факти показват, че такава служба се изгражда в България не с еднократен акт, а постепенно за относително кратък период от 7 години – от 1887 до 1894, т.е. преди повече от 120 години. В този смисъл 1894 г. посочва завършването на началния етап от създаването на тази служба, започнал през 1887 г. При нужда от по-голяма конкретизация, за начало на метеорологичната служба в България може да се приеме датата 20.02.1890 г. От нея на Софийската станция се възлага функцията на Централна метеорологична станция, т.е. на институцията, която бележи началото на организираната дейност по метеорология у нас.

Двама видни наши сънародници-поети, **Димчо Дебелянов** и **Пейо Яворов**, са работили в Метеорологичната служба.

Димчо Дебелянов е бил на длъжност "пресметач" и около 3 години изчислявал и коригирал температурата, валежите и други елементи на времето, необходими за климатичния архив.

Пейо Яворов е бил шатен телеграфо-пощенски служител в Чирпан и нещатен (доброволен) наблюдател от януари 1896 г. до март 1897 г. във валежомерната станция. Наблюдаваните природни явления и мъката на селския труженик след бедствия, дълбоко и с болка отекнали в поетичната му душа, са отразени в стихотворението "Градушка".

Д-р Стайко Стайков (1882–1915) – главен асистент в Дирекция на метеорологията; загинал в Първата световна война; измежду най-изтъкнатите български климатолози с голяма известност в чужбина.

Най-важната му климатична работа е докторската му дисертация, защитена и отпечатана в Берлин през 1914 г. В нея Стайков след

обстоен анализ на данните от все още малкото на брой метеостанции дава първите за България изотермни карти за разпределението на средната месечна температура на въздуха на морско ниво.

Всред научната литература по метеорология, създадена през първия етап от историята на тази наука у нас, трябва да се отбележи издадената през 1900 г. книга на С. Вацов „Народна метеорология“ (Сбирка от български народни поговорки, пословици, правила и предсказания за времето).

В резултат на изследваните в монографията "Климатична скица на България" (К. Киров, 1929 г.) режими на основните климатични елементи е предложено и **първото разделяне на страната на б климатични области – Крайдунавска суха и студена, Умерено-континентална, Горнотракийска, Черноморска, Южна, Крайбрежна (Преходно-средиземноморска) и Високопланинска.**

150 години метеорологични измервания в България 120 години Българска метеорологична служба

През ХХ-ти век и в наши дни

След кончината на С. Вацов през 1928 г., за директор на Дирекция на метеорологията е назначен доцент Киро Киров, който изпълнява тази длъжност в продължение на 22 години до 1.04.1950 г.

1934 г. – Дирекцията по метеорология е преименувана на **Централен метеорологичен институт** (ЦМИ).

Паркът на Централната метеорологична станция в 1934 г.

1901 г. – **Открит е първият водомерен пост** за наблюдаване водното ниво на Черно море. Малко по-късно започва откриването на водомерни постове и на по-големите реки – Марица, Искър, Тополница и др. В тях се водят наблюдения само върху водните стоежи и то много нередовно.

1920 г. – След приемане на Закона за водните синдикати **е създадена Служба по водите** към Министерството на земеделието с отдел по хидрография със задача да провежда хидрологични измервания, да следи за изменението на водните ресурси на България и тяхното рационално използване. Започва създаването на хидрометрична мрежа у нас. Наблюденията и измерванията до 1935 г. в тази мрежа са извършвани с отделни прекъсвания и са били неизползваеми за нуждите на практиката и изследователската работа по хидрология.

1935 г. – под ръководството на проф. Б. Марчинков **започва системно измерване на водните количества** в по-голям брой хидрометрични станции. Броят на станциите постепенно се увеличава и в 1944 г. достига 175 станции.

През 1950 г. с ПМС № 2185/27.07.1950 г. се създава единна национална хидрометеорологична служба (ХМС) при Министерски съвет - Управление по хидрология и метеорология (УХМ), с пръв ръководител акад. Любомир Кръстанов, който по-късно става председател на Българската академия на науките (БАН). За научното обезпечаване на тази важна национална дейност през 1954 г. към ХМС е създаден Научноизследователски институт по хидрология и метеорология (НИИМХ, кратко ИХМ) – ПМС № 13/ 22.01.1954 г.

Любомир Кръстанов (15.11.1908-8.05.1977 г.) постъпва в ЦМИ през 1932 г.; защитава през 1938 г. докторска дисертация във ФМФ на СУ „Св. Климент Охридски“; създател и пръв директор от 1950 до 1960 г. на обединената българска ХМС; учен със световна известност за значителните му приноси по физика на атмосферата.

1962 г. – НИИМХ заедно с Управлението по хидрология и метеорология преименуват към БАН.

01.07.1977 г. – УХМ става Главно управление по хидрология и метеорология (ГУХМ) при БАН.

02.11.1989 г. – ГУХМ и НИИМХ се обединяват в Институт по метеорология и хидрология (ИМХ) при БАН.

1991 г. – ИМХ е преименуван на Национален институт по метеорология и хидрология (НИМХ) към БАН.

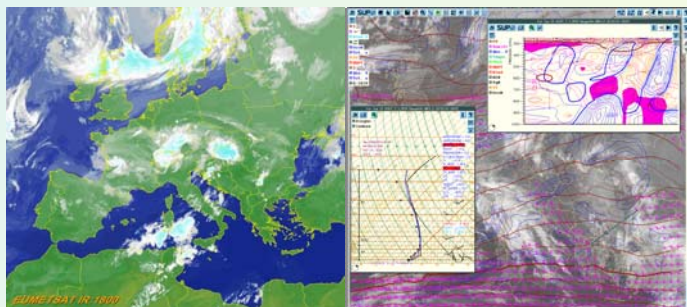
2.09.1946 г. - създадена е катедра „Метеорология и геофизика“ във ФМФ на СУ с пръв ръководител до пенсионирането си през 1958 г. проф. Руско Райнов. Този изтъкнат физик е първия доцент по метеорология, избран през март 1920 г.; професор е от 1926 г.

От започването на първите метеорологични измервания и създаването на Българската метеорологична служба досега, международното сътрудничество е било основен приоритет и важно условие за успешна работа на Службата. През 1891 г. ръководителят на Централната метеорологична станция Спас Вацов представя България като пълноправен член в Конференцията на директорите на метеорологичните служби в Мюнхен, което е първият официален акт на международното сътрудничество. Като правоприменик на създадената през 1890 г. Българска метеорологична служба, НИМХ е упълномощен да представя България в Световната метеорологична организация с указ № 348/23.07.1951 г. на Народното събрание.

НИМХ е официален представител на България и в Международната хидроложка програма към ЮНЕСКО, Международната програма за изследване на река Дунав, Европейската организация за експлоатация на метеорологични спътници (EUMETSAT), Европейския център за средносрочна прогноза на времето (ECMWF), Оперативната програма за обмен на радарна информация към Мрежата на европейските метеорологични служби (EUMETNET-OPERA) и др. Така през годините и до днес Българската метеорологична служба – сега НИМХ-БАН, осигурява внедряването на най-съвременни методи и средства за измерване и за използване на данните в различните си дейности за обслужване на икономиката и обществото.

СМО е специализираната агенция на Организацията на обединените нации (ООН) по проблемите на времето, климата и водите със седалище в Женева, Швейцария. Наблюдателната система на НИМХ е регионален компонент от Глобалната интегрирана система за наблюдение на СМО.

Това са най-важните дати и факти от 120-годишната история на Българската метеорологична служба.

През 2008 г. излезе двутомна история на Службата, написана от чл. кор. Васил Андреев, в която подробно се проследяват етапите от развитието ѝ от началото до наши дни, включително на различните научни и оперативно-технологични дейности за осигуряване хидрометеорологичното обслужване на страната.

